

Fler tonåringar rapporterade ätstörningsssymtom hos Bup

EN STUDIE I LJUSET AV COVID 19-PANDEMIN

Ätstörningar är allvarliga psykiatriska tillstånd som kan ha en stor påverkan på livskvalitet och funktionsförmåga. Tidig upptäckt och behandling förbättrar prognosen betydligt och minskar risken för komplikationer [1]. Trots att ätstörningar är allvarliga och vanliga och att ätstörningsvård innebär stora samhällskostnader [2] är den sanna prevalensen av ätstörningar inte känd. Att undersöka den faktiska prevalensen av ätstörningar är viktigt för att kunna fördela nödvändiga resurser för utredning och behandling och tillgodose befolkningens vårdbehov.

Rapporterad prevalens av ätstörningar i studier varierar med val av mätmetod, valt klassifikationssystem för diagnoser och population. Självskattningsformulär är en snabbare och mindre resurskrävande mätmetod för symtom på ätstörningsproblematik än en diagnostisk intervju, som länge varit etablerad standardmetod för uppskattning av prevalens. Vissa studier pekar på att en större mängd ätstörningssym-

»En teori är att individer vågar ange fler potentiellt skamfyllda symtom i självskattningsformulär än i en intervjusituation ...«

tom framkommer vid självskattning än vid diagnostisk intervju, medan andra studier indikerar att såväl diagnostisk intervju som självskattning riskerar att underrapportera symtom [3-5]. En teori är att individer vågar ange fler potentiellt skamfyllda symtom i självskattningsformulär än i en intervjusituation [4, 5]. När det gäller barn och unga som drabbas av ätstörning är det i större utsträckning föräldrarna som tar initiativ till att söka vård. Det är därför rimligt att anta att många tonåringar med ätstörningssymtom är oupptäckta, men självskattning kan potentiellt avslöja problematiken. Självskattningsformulär är en effektiv metod för screening men är i sig själv otillräckliga för fastställande av diagnos.

En sammanställning år 2019 av 94 studier avseende ätstörningar bland vuxna och ungdomar i den allmänna populationen redovisade en livstidsprevalens av ätstörning till 8,4 procent hos kvinnor och 2,2 procent hos män, och punktprevalensen hos ungdomar låg mellan 6 och 8 procent [5]. En annan sammanställ-

Helena Zetterqvist, ST-läkare, barn- och ungdomspsykiatri, Region Västmanland
 ● helena.zetterqvist@regionvastmanland.se

Tove Marthin, överläkare, verksamhetschef, leg psykoterapeut, barn- och ungdomspsykiatri, Region Västmanland

Kent W Nilsson, adjungerad professor, forskningsdirektör, Centrum för klinisk forskning, Region Västmanland

Maria Hedqvist, fil dr, leg psykolog, barn- och ungdomspsykiatri, Region Västmanland; adjungerad lektor, institutionen för psykologi, Uppsala universitet

Susanne Olofsdotter, med dr, leg psykolog, specialist i neuropsykologi; forskningsansvarig, barn- och ungdomspsykiatri, Region Västmanland; adjungerad lektor, institutionen för psykologi, Uppsala universitet

ning år 2022 av prevalensen av ätstörningar enligt DSM-5 hos barn och unga i världen rapporterade att 5,5-17,9 procent av flickor och 0,6-2,4 procent av pojkar drabbas av en ätstörning före ung vuxen ålder [6]. Flera studier talar för att det finns ett stort mörkertal i populationen [5-7].

Flertalet studier visar på en ökad prevalens av ätstörningar de senaste decennierna, både världen över och i Sverige [5, 6, 8, 9]. När covid-pandemin drabbade världen 2020 kunde man se en ökning i ätstörningssymtom och behov av vård för ätstörningar [10-12]. Behovet av inläggande ätstörningsvård i en pediatrik population ökade med 83 procent under pandemin, enligt en internationell sammanställning [10]. I en rapport från Folkhälsomyndigheten framkommer att andelen patienter i åldern 11-24 år som sökte vård för ätstörningar i Region Stockholm fördubblades mellan 2011 och 2021, och störst var ökningen mellan 2020 och 2021 [9].

I nordeuropeiska länder har flera prevalensstudier av ätstörningar och självskattade ätstörningssymtom genomförts under de senaste decennierna. En norsk studie år 2004 baserad på självrapporterade ätstörningssymtom hos 14-15-åringar rapporterade att 15,4-20,4 procent av flickor och 5,6-7,6 procent av pojkar bejakade symtom [13]. År 2008 rapporterade en finsk studie, baserat på självskattningsformulär som getts till 15-17-åringar vid 2 tillfällen med 1 års mellanrum, att 18 procent av ungdomarna rapporterade ätstörningssymtom vid minst 1 tillfälle [14]. En annan norsk studie år 2015 visade att 55 procent av högstadieungdomar rapporterade ätstört beteende [15].

I dag saknas aktuella rapporter om prevalens av självskattade ätstörningssymtom hos barn och unga i Region Västmanland och påverkan av covid-19-pandemin. Det är okänt om prevalensen har ökat lokalt i

HUVUDBUDSKAP

- Studiens syfte var att kartlägga prevalensen av självskattade symtom på ätstörning hos tonåringar i åldern 13-17 år som sökt Bup öppenvård 2018-2022.
- Kartläggning gjordes med ett DSM-baserat nybesöksformulär där bland annat frågor om ätstörningssymtom ingår.
- Studien visar att andelen tonåringar som bejakar frekventa ätstörningssymtom har ökat signifikant, från 16 procent 2018 till 28 procent 2022. Detta är i linje med internationella studier som visar ökad sjukdomsburda av ätstörningar i samband med covid-19-pandemin.

TABELL 1. Andel tonåringar (procent) som inför nybesök på Bup öppenvård i Region Västmanland bejakade ätstörningssymtom i nybesöksformulär, 2018–2022

Ätstörning domän	2018 (jan-dec) (n = 314) (flickor = 210, pojkar = 104)	2019 (jan-dec) (n = 399) (flickor = 260, pojkar = 139)	2020 (jan-dec) (n = 523) (flickor = 335, pojkar = 188)	2021 (jan-dec) (n = 600) (flickor = 388, pojkar = 212)	2022 (jan-maj) (n = 301) (flickor = 206, pojkar = 95)	P-värde
● Portalfråga (%)						
Hela gruppen	43,31	40,35	42,45	42,83	48,17	0,24
Flickor	50,48	47,69	53,43	52,58	57,77	0,15
Pojkar	28,85	26,62	22,87	25,00	27,37	0,79
● Viktmål (%)						
Hela gruppen	14,65	14,04	14,34	16,00	16,28	0,95
Flickor	17,14	19,62	20,00	21,39	21,36	0,84
Pojkar	9,62	3,60	4,26	6,13	5,26	0,37
● Viktfofi (%)						
Hela gruppen	17,83	17,54	18,7	21,83	24,92	0,17
Flickor	21,90	21,92	25,7	27,06	32,04	0,34
Pojkar	9,62	9,35	6,4	12,26	9,47	0,31
● Kroppsupplevelse (%)						
Hela gruppen	28,66	27,07	29,83	25,83	30,56	0,09
Flickor	35,71	34,23	40,60	32,47	38,83	0,02
Pojkar	14,42	13,67	10,64	13,68	12,63	0,98
● Självkänsla (%)						
Hela gruppen	24,52	19,05	22,75	23,50	23,92	0,44
Flickor	30,00	25,38	30,75	30,93	32,52	0,88
Pojkar	13,46	7,19	8,51	9,91	5,26	0,20
● Svält/hetsätning (%)						
Hela gruppen	14,01	11,78	15,87	20,33	24,58	<0,001
Flickor	19,05	16,54	22,99	27,32	31,07	0,002
Pojkar	3,85	2,88	3,19	7,55	10,53	0,02
● Självrensning (%)						
Hela gruppen	2,87	4,51	5,74	4,67	6,31	0,32
Flickor	4,29	6,15	8,96	6,70	8,25	0,37
Pojkar	0,00	1,44	0,00	0,94	2,11	0,31
● Kompensation (%)						
Hela gruppen	8,60	9,27	6,12	8,00	8,97	0,39
Flickor	12,38	13,08	8,96	10,82	12,14	0,30
Pojkar	0,96	2,16	1,06	2,83	2,11	0,70
● Frekventa ätstörningssymtom (%)						
Hela gruppen	15,92	14,79	19,31	22,50	28,24	<0,001
Flickor	20,00	19,62	27,16	29,90	36,41	<0,001
Pojkar	7,69	5,76	5,32	8,96	10,53	0,41

linje med den globala trenden. Vår studie undersökte prevalensen av självskattade ätstörningssymtom hos tonåringar i åldern 13–17 år som sökt Bup öppenvård i Region Västmanland 2018–2022, om signifikant skillnad i prevalens fanns under denna tid och om eventuell skillnad överensstämmer tidsmässigt med covid-19-pandemin.

METOD

Denna studie genomfördes inom ramen för psykiatrisk specialistvård för barn och unga i Region Västmanland. Studiepopulationen var tonåringar 13–17 år som under åren 2018–2022 sökt hjälp inom BUP öppenvård i Region Västmanland. Inom ramen för klinisk rutin ombads tonåringarna besvara en nybesöksenkät med frågor om olika psykiska och psykosociala problem och funktionspåverkan, däribland frågor om

ätstörningsproblematik. Avsnittet om ätstörningsproblematik inleddes med en portalfråga: »Tänker du nästan hela tiden på din vikt och din kropp?« Om denna bejakas följer ett antal DSM-baserade påståenden avseende viktmål, viktfofi, kroppsupplevelse, självkänsla, svält/hetsätning, självrensning, kompensation och frekventa ätstörningssymtom (definierat som att tidigare efterfrågade ätstörningssymtom förekommit minst 2 gånger i veckan i 3 månader) som tonåringen får ta ställning till med »ja« eller »nej«. Sambandet mellan självskattade ätstörningssymtom och de enskilda åren 2018–2022 undersöktes med χ^2 -test i statistikprogrammet SPSS totalt för hela gruppen samt separat för flickor och pojkar. P-värde <0,05 bedömdes vara statistiskt signifikant.

Totalt besvarade 2 137 tonåringar (65 procent flickor, 35 procent pojkar, genomsnittsalder 14,5 år) nybe-

söksenkäten från januari 2018 till maj 2022. Svartsfrekvensen låg på 95-99 procent för frågor om ätstörningssymtom. Studien har godkänts av Etikprövningsnämnden i Sverige (dnr 2022-05549-01).

RESULTAT

Det förelåg inget samband mellan portalfrågan »Tänker du nästan hela tiden på din vikt och din kropp?» och vilket år som mättes. Andelen tonåringar som bejakade portalfrågan låg förhållandevis stabilt under studieperioden, i genomsnitt 43 procent (52 procent hos flickor, 26 procent hos pojkar).

Vi observerade signifikanta samband mellan påståenden om svält/hetsätning, kroppsupplevelse, frekventa ätstörningssymtom och år. Andelen tonåringar som bejakade perioder av svält eller hetsätning ökade under studieperioden i hela populationen, från 19 procent 2018 till 31 procent 2022 hos flickor och från 4 procent 2018 till 11 procent 2022 hos pojkar. På frå-

»Andelen tonåringar som bejakade frekventa ätstörningssymtom ... ökade från 16 procent år 2018 till 28 procent 2022 ...«

ga om kroppsupplevelse (att tonåringen upplever sig vara tjock fast omgivningen ser hen som smal) kunde man se ett statistiskt samband med år endast bland flickor, med högsta andel bejakade svar år 2020 (41 procent), se Tabell 1.

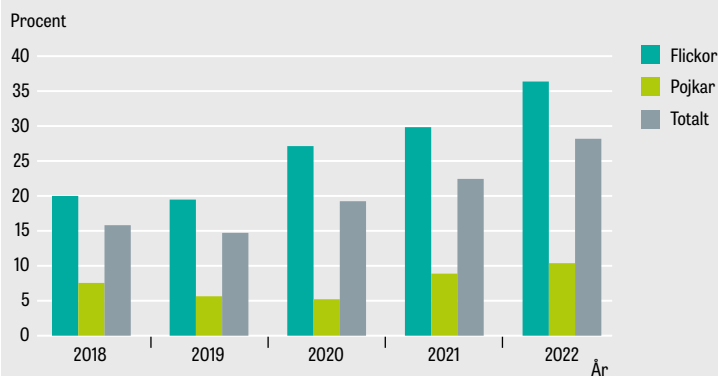
Andelen tonåringar som bejakade frekventa ätstörningssymtom (ätstörningssymtom minst 2 ggr/vecka i 3 månader) ökade från 16 procent år 2018 till 28 procent 2022 i hela studiepopulationen, från 20 procent till 36 procent hos flickor och från 8 procent till 11 procent hos pojkar (se Figur 1). Andelen tonåringar som bejakade viktmål under normalt BMI, viktfofi, att självkänslan är kopplad till vikten, självrensning eller kompensatoriska beteenden låg förhållandevis stabilt under studietiden, och inga statistiska samband kunde påvisas mellan dessa frågor och åren 2018-2022 (se Figur 2).

Andelen tonåringar som bejakade olika former av ätstörningssymtom under åren 2018-2022 presenteras i Tabell 1 och Figur 2.

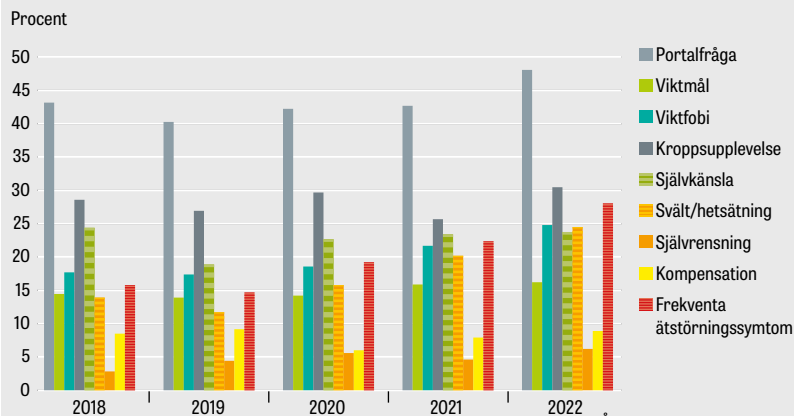
DISKUSSION

Denna studie är den första som har undersökt självskattade ätstörningssymtom hos tonåringar i åldern 13-17 år som har sökt Bup öppenvård i Region Västmanland. Under studieperioden 2018-2022 bejakade i genomsnitt 43 procent en portalfråga om huruvida man ofta tänkte på mat, kropp och vikt. Detta fynd är i linje med en norsk studie från år 2015 som visat självrapporterad förekomst av ätstört beteende hos 55 procent av skolungdomar i högstadietåldern samt självrapporterad förekomst av ätstörning hos 21,5 procent i samma studiepopulation [15]. Det är dock högre i

FIGUR 1. Andel tonåringar som inför nybesök i Bup öppenvård, Region Västmanland, bejakade fråga om frekventa ätstörningssymtom, 2018-2022

FIGUR 2. Andel tonåringar som inför nybesök BUP Öppenvård i Region Västmanland bejakar respektive fråga om frekventa ätstörningssymtom, 2018-2022

jämförelse med tidigare nordeuropeiska studier; en finsk prospektiv 1-årsstudie från 2008 rapporterade självskattade ätstörningssymtom vid minst 1 tillfälle hos 18 procent av ungdomarna, och en norsk studie rapporterade självskattade ätstörningssymtom hos 15,4-20,4 procent av flickorna och hos 5,6-7,6 procent av pojkarna [13, 14]. Detta bör tolkas som att förekomsten av tankar kring mat, kropp, vikt och ätstörda beteenden är mycket vanligt förekommande i självrapportering från ungdomar och att vår studie påvisar detta hos tonåriga Bup-patienter. Den exakta prevalensen av symtom på ätstörning, tankar såväl som beteenden, avgörs dock i stor utsträckning av definitionen av ätstörningssymtom, vilket även tidigare studier från 2002 pekat på [16]. Vid analys av våra resultat bör man också beakta att överensstämmelsen mellan symtom angivna i diagnostisk intervju jämfört med självskattning kan variera beroende på vilket specifikt ätstörningssymtom som undersöks [4].

I vår studie observerades en skillnad i förekomst av självskattade ätstörningssymtom mellan pojkar och flickor, där en konsekvent större andel av flickorna bejakade symtom. Denna könsskillnad och dess propor-

tion överensstämmer med tidigare studier som visar en högre förekomst av ätstörningssymtom eller -diagnos hos flickor än hos pojkar [1, 5, 13, 15].

Andelen tonåringar som bejakade frekventa ätstörningssymtom (minst 2 ggr/vecka i 3 månader) ökade från 16 procent år 2018 till 28 procent år 2022. Jämförande studier av tonåringar som söker psykiatrisk specialistvård i nordeuropeisk miljö och bejakar frekventa ätstörningssymtom via självskattningsformulär saknas. Den tydliga ökningen av frekventa ätstörningssymtom som framkommer i denna studie är dock helt i linje med tidigare befolkningsbaserade studier som visar på en ökning av ätstörningsproblematik i samband med covid-19-pandemin [9-12]. Definitionen av frekventa ätstörningssymtom har varit konstant i studien och utgått från DSM-IV (minst 2 ggr/vecka i 3 månader). Enligt DSM-5 och ICD-11 krävs endast 1 episod i veckan under 3 månader för diagnos, vilket sannolikt innebär att fler ungdomar bejakar frekventa ätstörningssymtom enligt de nya klassifikationssystemen.

Styrkor och svagheter

Studiens styrkor inkluderar ett stort deltagarantal och en omfattande datamängd från nybesöksformulär inom Bup öppenvård i Region Västmanland, som är integrerat i den psykiatriska utredningen för tonåringar och har en hög svarsfrekvens. En ytterligare styrka är att nybesöksformuläret bygger på tonåringens självskattning, vilket ger en mer rättvisande bild av förekomst av subjektiva upplevelser av ätstörningsproblematik än registerstudier baserade på vårdbesök.

Studien har dock begränsningar, inklusive en selekterad population av tonåringar som sökt hjälp för psykisk ohälsa vid Bup öppenvård, vilket inte representerar hela samhället. I Region Västmanland kan invånare med ätstörningsproblematik söka vård direkt hos regionens ätstörningsenhet, och eftersom dessa tonåringar inte fyller i nybesöksformuläret som ligger till grund för denna studie är dessa patienter inte inkluderade. Därtill inkluderas inte patienter med tolkbehov, eftersom formuläret bara finns på svenska. Slutligen finns en risk att patienter med restriktiv ätstör-

ning (ARFID) inte bejakar studiens portalfråga och därmed riskerar att missas, då dessa patienter inte nödvändigtvis ofta tänker på vikt/kropp trots vikt-nedgång och påverkad hälsa. Under studieperioden 2018-2022 har rutinerna för specialistvård vid regionens ätstörningsenhet och procedurer för självämälan varit oförändrade.

Slutsatser

Denna studie visar att andelen tonåriga Bup-patienter som bejakar frekventa ätstörningssymtom har ökat från 16 procent till 28 procent över 5 års tid i samband med covid-19-pandemin. Detta är i linje med

»Vidare studier krävs för att undersöka eventuell direkt korrelation till pandemin och följa trenden vidare.«

forskningsläget både globalt och i Norden och en påtaglig och mycket oroande trend. Vidare studier krävs för att undersöka eventuell direkt korrelation till pandemin och följa trenden vidare.

Ätstörningar är allvarliga medicinska tillstånd, och symtom på ätstörning är mycket vanligt förekommande hos tonåringar i Region Västmanland såväl som världen över. Denna studie belyser vikten av att följa prevalensen av ätstörningsproblematik i befolkningen över tid för att kunna bedöma vårdbehovet. Vidare studier som inkluderar tonåringar som söker direkt till regionens ätstörningsenhet eller har tolkbehov behövs för att få en bättre bild av förekomsten av ätstörningsproblematik hos barn och unga i Region Västmanland. ○

● Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.

Citera som: *Läkartidningen. 2024;121:23216*

REFERENSER

- Wallin U, af Sandeberg AM, Nilsson K, et al. Ätstörningar. Kliniska riktlinjer för utredning och behandling. Svensk Psykiatri 16. Stockholm: Svenska psykiatriska föreningen/Gothia Fortbildning; 2015.
- Vård av ätstörningar. Aktuellt kunskapsläge och behov av kunskapsstöd hos hälso- och sjukvården. Stockholm: Socialstyrelsen; 2019. Artikelnr 2019-11-6439.
- Hammerle F, Huss M, Ernst V, et al. Thinking dimensional: prevalence of DSM-5 early adolescent full syndrome, partial and subthreshold eating disorders in a cross-sectional survey in German schools. *BMJ Open*. 2016;6(5):e010843.
- Fichter MM, Quadflieg N. Comparing self- and expert rating: a self-report screening version (SIAB-S) of the structured interview for anorexic and bulimic syndromes for DSM-IV and ICD-10 (SIAB-EX). *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*. 2000;250(4):175-85.
- Galmiche M, Déchelette P, Lambert G, et al. Prevalence of eating disorders over the 2000-2018 period: a systematic literature review. *Am J Clin Nutr*. 2019;109(5):1402-13.
- Silén Y, Keski-Rahkonen A. World-wide prevalence of DSM-5 eating disorders among young people. *Curr Opin Psychiatry*. 2022;35(6):362-71.
- Mohler-Kuo M, Schnyder U, Dermota P, et al. The prevalence, correlates, and help-seeking of eating disorders in Switzerland. *Psychol Med*. 2016;46(13):2749-58.
- Qian J, Wu Y, Liu F, et al. An update on the prevalence of eating disorders in the general population: a systematic review and meta-analysis. *Eat Weight Disord*. 2022;27(2):415-28.
- Epidemiologisk kartläggning av ätstörningar och ätstörningsvård i Region Stockholm. Stockholm: Region Stockholm, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin; 2022. Rapport 2022:11.
- J Devoe D, Han A, Anderson A, et al. The impact of the COVID-19 pandemic on eating disorders: a systematic review. *Int J Eat Disord*. 2023;56(1):5-25.
- Kawai K, Tachimori H, Yamamoto Y, et al. Trends in the effect of COVID-19 on consultations for persons with clinical and subclinical eating disorders. *Biopsychosoc Med*. 2023;17(1):29.
- Bonfanti RC, Sideli L, Teti A, et al. The impact of the first and second wave of the COVID-19 pandemic on eating symptoms and dysfunctional eating behaviours in the general population: a systematic review and meta-analysis. *Nutrients*. 2023;15(16):3607.
- Kjelsås E, Bjørnstrøm C, Götestam KG. Prevalence of eating disorders in female and male adolescents (14-15 years). *Eat Behav*. 2004;5(1):13-25.
- Hautala L, Junnila J, Helenius H, et al. Adolescents with fluctuating symptoms of eating disorders: a 1-year prospective study. *J Adv Nurs*. 2008;62(6):674-80.
- Torstveit MK, Aagedal-Mortensen K, Stea TH. More than half of high school students report disordered eating: a cross sectional study among Norwegian boys and girls. *PLoS One*. 2015;10(3):e0122681.
- Björnelv S, Mykletun A, Dahl AA. The influence of definitions on the prevalence of eating problems in an adolescent population. *Eat Weight Disord*. 2002;7(4):284-92.

SUMMARY

Increased self-reported eating disorder symptoms in outpatients at a Child and Adolescent Psychiatry Clinic in Sweden between 2018 and 2022

Eating disorders are common disorders that cause significant suffering and functional impairment for those affected. They often emerge in adolescence and can go undetected for many years before an individual presents to services. Early diagnosis and treatment have been shown to significantly improve the prognosis, highlighting the need for proactive screening. This study compared the frequency of self-reported eating disorder symptoms in (n = 2137) outpatients at the Child and Adolescent Psychiatry Clinic (BUP) in Region Västmanland, Sweden between 2018 and 2022. The results showed that the proportion of young people reporting frequent eating disorder symptoms increased from 16% to 28% over this time period. This result is in line with previous research describing an increase in the prevalence of eating disorder symptoms among different groups in relation to the Covid-19 pandemic. It underscores the importance of screening for eating disorder symptoms to better address care needs.